

Мирослав Криштанович,

доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти,
Національний університет «Львівська політехніка»
(м. Львів, Україна)

Myroslav Kryshchanovych,

Doctor of Science in Public Administration, Professor,
Professor of the Department of Pedagogy
and Innovative Education,
Lviv Polytechnic National University,
(Lviv, Ukraine)
mf0077@ukr.net
ORCID ID 0000-0003-1750-6385

УДК 378.147

ВИВЧЕННЯ ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНОГО ДИСТАНЦІЙНОГО ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ

Анотація. У статті розглянуто сучасну практику викладання правових дисциплін для майбутніх фахівців, яка має багатий арсенал різноманітних і ефективних способів, прийомів і засобів навчання, зокрема інтерактивних, які повною мірою допомагають розкрити всю специфіку конкретної правової дисципліни. При вивченні і поясненні окремих тем широко використовуються інтерактивні дошки, електронні підручники і навчальні програми, що включають текст, графіку, фото та відео фрагменти. Використання таких засобів істотно активізує освітній процес.

Інтерактивні технології надають прості і зручні засоби для розв'язання широкого кола завдань у сфері освіти майбутніх фахівців. Вони допомагають створювати такі умови навчання, щоб студенти отримували задоволення від навчальної роботи, прагнули покращувати її результати й усвідомлювали, що отримані знання вони будуть надалі успішно застосовувати в практичній діяльності.

Установлено найбільш ефективні засоби вивчення правових дисциплін засобами інтерактивного дистанційного під час проведення занять в закладах вищої освіти. Насамперед це стосується застосування в освітньому процесі інтерактивної дошки. Використання інтерактивної дошки як традиційного елемента навчального процесу широко застосовується під час проведення лекційного заняття, семінарів, презентацій. Роль і значення інтерактивної практики викладання правових дисциплін уможливило визначити найбільш ефективні інтерактивні засоби викладання фахових дисциплін для майбутніх фахівців, її використання поліпшить роботу майбутніх правників на заняттях у закладах вищої освіти (ЗВО).

Ключові слова: студент, викладач, юрист, ЗВО, традиційні елементи навчання, інтерактивна дошка.

STUDY OF LEGAL DISCIPLINES BY INTERACTIVE DISTANCE LEARNING

Abstract. The article examines the current practice of teaching legal disciplines for future lawyers, which has a rich arsenal of various and effective methods, techniques and training tools, including interactive ones, which fully help to reveal the full specifics of a particular legal discipline.

Interactive whiteboards, electronic textbooks, and tutorials that include text, graphics, photos, and video snippets are widely used in exploring and explaining individual topics. The use of such tools significantly intensifies the educational process.

It should be noted that interactive technologies provide simple and convenient tools for solving a wide range of tasks in the field of education of future lawyers. They help to create learning conditions so that students enjoy learning, seek to improve their learning outcomes, and are aware that they will continue to apply their knowledge successfully in practice.

The most effective means of studying the legal disciplines by means of interactive distance learning during higher education institutions have been established. First of all, it concerns the use of the interactive whiteboard in the educational process. The use of the interactive whiteboard, as a traditional element of the educational process, is widely used in lectures, seminars, presentations. The interactive whiteboard is a flexible tool that combines the simplicity of a regular marker board with the capabilities of a computer. It provides the necessary training page from the Internet, demonstrates the necessary information. It should be noted that anything that is drawn or written on the interactive whiteboard during the lesson can be saved as computer files, printed, and emailed.

Therefore, the role and importance of the interactive practice of teaching legal disciplines allows us to determine the most effective interactive teaching of professional disciplines for future lawyers.

Thus, its use significantly intensifies the work of future lawyers in the classroom.

Keywords: student, teacher, lawyer, ZVO, traditional elements of education, interactive whiteboard.

ВСТУП

Постановка проблеми. Підготовка студентів на правничих факультетах у закладах вищої освіти України має бути максимально спрямованою на майбутні фахові потреби майбутнього юриста, формувати такий високий рівень його професійної та загальної культури, фахової компетентності, який дасть змогу підтримувати високий професіоналізм у будь-якій сфері юридичної діяльності. Тому актуальним завданням для закладу вищої освіти, що готує юристів, стає пошук нових ефективних засобів реалізації правової освіти, пов'язаних з розробленням і введенням в навчальні плани впровадження інноваційних форм викладання.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Питанням дослідження та впровадження в освітній процес інтерактивних методів навчання займалася низка науковців, а саме: Л. Биркун, З. Головка, Я. Заяць, І. Зимня, О. Коваленко, О. Коломінова, О. Косенко, С. Котович, Л. Лотиш, В. Плахотник, С. Роман, Л. Штефан та інші. З огляду на викладене вище, можемо сказати, що серед наукових праць у галузі окресленої проблеми переважають ті, що стосуються професійної підготовки юристів, у той же час недостатня увага приділяється сучасним засобам інтерактивного дистанційного проведення занять з правових дисциплін у закладі вищої освіти.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ – розкрити сучасні інтерактивні технології навчання студентів в контексті вивчення та засвоєння правових дисциплін засобами дистанційного проведення занять.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ: теоретичне узагальнення теоретико-методологічної, науково-методичної, філософської, психолого-педагогічної, лінгвістичної літератури з використанням методів ретроспективного, порівняльного та системного аналізу.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Потреба в юристах з новими особистісними і професійними якостями зумовила необхідність застосування такого засобу, як коучинг. В освітньому контексті його почали використовувати в другій половині XIX століття, однак як ефективний інструмент особистісного і професійного розвитку коучинг переважно застосовували для вдосконалення кваліфікації персоналу організації в бізнес-діяльності (Парслоу Э., Моника Р., 2003). Його значення у справі засвоєння правових дисциплін майбутніми юристами вбачається у тому, що, забезпечуючи навчання і розвиток, коучинг сприяє вдосконаленню їх компетентностей та професійних навичок і загалом допомагає їм навчитися навчатися, самостійно допомагати собі. У межах реалізації педагогічного коучингу з допомогою дистанційного навчання уможливується застосування різних форм і методів, залежно від навчальної ситуації чи потреб студентів, повною мірою відповідає завданням вищої юридичної освіти. Основні принципи реалізації коучинг-навчання з юридичних дисциплін – це науковість і інноваційність, що забезпечується через використання різних джерел навчальної інформації, наукової літератури і гуманізм, який передбачає: створення під час навчання умов, сприятливих для розвитку особистості студента, вияву його творчої індивідуальності, реалізації набутого потенціалу для успішного розв'язання навчальних завдань та підготовки до майбутньої професійної діяльності.

Для викладання кожної з правових дисциплін можуть застосовуватися будь-які засоби дистанційного навчання (далі – ДН), їх успішне поєднання дає змогу зробити процес пізнання менш монотонним і більш цікавим і продуктивним. Зокрема значний ефект має практика проведення відеолекції. Відеолекції – це вид електронного заняття, у ході якого використовується обладнання, спеціально розроблене для голосового спілкування. Вони є досить доступним засобом навчання завдяки відсутності складнощів у технічному забезпеченні. За допомогою цього засобу дистанційної освіти можна організувати практичні заняття і семінари. Для цього використовується дво- або багатоканальне відео та аудіо. Відеолекції впевнено стають невід'ємним видом дистанційного навчання. Незаперечна перевага цієї форми подачі навчального матеріалу перед традиційною онлайн-уроком полягає в тому, що студент може самостійно регулювати хід відеолекції, скільки завгодно разів повертатися до попередніх розділів і складних моментів.

Добре зарекомендували себе вебінари, як особливий вид відеоконференцій, що одночасно забезпечує двосторонню передачу, обробку, перетворення й подання інтерактивної інформації на відстань у реальному режимі часу. Вебінари переважно використовуються для донесення навчального матеріалу, тому що в цій системі мінімізовано зворотний зв'язок з аудиторією. Вони дають можливість проводити онлайн-презентації, сумісно працювати з документами й додатками, синхронно переглядати сайти, відеофайли й зображення. Такі технології застосовують безпосередньо для організації онлайн-зустрічей і співпраці викладачів та студентів юридичного факультету в режимі реального часу через Інтернет.

Серед інтерактивних технологій, на основі яких у закладі вищої освіти (далі – ЗВО) повинно створюватися нове освітнє середовище, де студенти можуть отримати доступ до навчальних матеріалів у будь-який час і в будь-якому місці, є можливість використання електронного підручника, який орієнтований насамперед на самостійну роботу студентів. Він містить необхідну навчальну інформацію, що уможливує студентіві легко використовувати її під час підготовки, зокрема для семінарських і практичних занять, сприяє виробленню умінь і навичок застосування теоретичних знань із прикладами виконання завдань і аналізом найтипівіших помилок, які можуть виникнути в процесі засвоєння правових дисциплін. У ньому подаються покликання на літературні джерела, електронні бібліотеки та на джерела інформації в мережі Інтернет. Основні вимоги ддя ефективного використання електронного підручника полягають в тому щоб:

- навчальний матеріал у ньому повинен бути розбитий на блоки;
- кожен блок має містити ілюстрації, які повинні добиратися таким чином, щоб більш докладно і просто пояснити матеріал, який важко сприймається студентами;

- основний матеріал блоку повинен об'єднуватися в одне ціле за допомогою гіперпосилань;
- доцільно доповнити матеріал посібника підказками, що впливають.

Електронний підручник, може бути виконаний у двох варіантах:

- для відкритого доступу через глобальну комп'ютерну мережу Інтернет;
- для використання в процесі дистанційного навчання правових дисциплін у локальній мережі.

Добре себе зарекомендували кейс-технології. Якщо у вищих навчальних закладах США та країнах Західної Європи цей метод застосовується понад 100 років для вивчення юриспруденції, то в Україні він почав широко впроваджуватися протягом останніх десяти років. Цінність цього технологічного засобу полягає в його прикладній спрямованості, коли майбутній юрист навчається ухвалювати професійні рішення ще в університетській аудиторії. Аналіз конкретних ситуацій, їх обговорення, ознайомлення з різними підходами до розв'язання проблеми, пошук необхідної інформації, – усі ці види робіт з використанням кейс-технології в системі дистанційного навчання допомагають сформувати важливі для представників юридичної професії практичні вміння й навички: комплексного підходу до аналізу й оцінки фактів, логічного та причинно-наслідкового стилю мислення, правильного ухвалення рішення. У дослідженнях (Сурмін Ю. П., 1999) вивчалась думка про вплив кейс-технології на формування спеціальних якостей майбутнього фахівця. Автор переконаний, що до них неодмінно слід віднести:

- уміння ухвалювати рішення;
- розвиток умінь і навичок організації самостійної пізнавальної діяльності;
- уміння працювати з інформацією, аналізувати, осмислювати та класифікувати її;
- розвиток здібностей розпізнавати проблеми;
- конструктивні вміння;
- уміння пристосуватися до нових умов тощо.

Упровадження хмарних технологій в освітній процес навчання в закладі вищої освіти забезпечує ефективне використання навчальних майданчиків (відпадає необхідність виділяти окремі і спеціально обладнані приміщення під традиційні комп'ютерні класи); забезпечує якісно інший рівень отримання сучасних знань – студенти отримують можливість перебувати в процесі навчання в будь-який час і в будь-якому місці, де є Інтернет; більш ефективно використовувати інтерактивний навчальний процес; вони мають можливість швидко створювати, адаптувати й тиражувати освітні послуги в ході навчального процесу; здійснювати зворотний зв'язок з викладачем шляхом оцінки і коментування пропонуваного їм освітніх сервісів. Нині найбільш поширеними системами сервісів на основі технології хмарних обчислень, що застосовуються в освітньому процесі, є Microsoft live@edu і Google Apps Education Edition (Сейтвелієва С. Н., 2011). Хмарні технології як новий спосіб організації освітнього процесу створюють альтернативу традиційним методам організації навчання студентів, надають можливість для персонального навчання. Основною перевагою використання хмарних технологій в освіті майбутніх юристів є їх підготовка до життя в сучасному інформаційному суспільстві.

До інших засобів проведення навчальних занять з правових дисциплін при здійсненні освітнього процесу в ЗВО можуть відноситися ділові ігри. Основні компоненти їх підготовки і проведення передбачають: створення фабули (конкретна життєва або наближена до такої ситуація); роботу з нормативними документами; збір матеріалів судової справи; перевірку виконання законів. Щодо можливих ролей у ділових іграх, то перелік її учасників визначається залежно від її характеру, змісту і призначення. Студенти-правники можуть виконувати ролі не лише учасників судового засідання, але й державних службовців, керівників різного рівня, експертів, працівників правоохоронних органів та ін. Цей засіб навчальних занять може проводитися дистанційно у синхронному або асинхронному режимі, що визначається робочою програмою тієї чи іншої дисципліни.

Надзвичайно високу ефективність освітнього процесу у ЗВО забезпечує застосування такого засобу, як: «Мозковий штурм» (брейнстормінг від англ. brain storming) (Цезерани Д., 2005). Це засіб організації спільної групової та творчої роботи в аудиторії з метою підвищити розумову активність учасників і знайти плідні ідеї, конструктивні рішення, розв'язання складних проблем або нестандартних ситуацій. Його доцільно застосовувати на самому початку розв'язання проблеми або якщо цей процес зайшов у глухий кут. Усі пропозиції фіксуються (на електронній дошці). Згодом з допомогою засобів дистанційного навчання відбувається активне обговорення, здійснюється класифікація та відбір найбільш перспективних пропозицій.

Для дистанційного навчання майбутніх фахівців у ЗВО може використовуватися такий технологічний спосіб, як «Сократів діалог». У його основі лежить метод Сократа, який формує вміння студентів грамотно ставити запитання, спрямовувати діалог, складати його алгоритм, передбачати можливі варіанти відповідей і заздалегідь готувати варіанти наступних ланцюжків запитань. Цей засіб стимулює творче (аналітичне і синтетичне) мислення студентів, самостійний пошук ними відповідей, навчає їх логічно вибудовувати ланцюг запитань, які наближають до остаточної відповіді.

Простим практичним способом зважити переваги і недоліки різних варіантів дій, рішень тощо є застосування технології «Дерево рішень». Плюси і мінуси фіксуються у спеціальних таблицях, розміщених на електронній дошці в аудиторії. Студенти з допомогою цього способу підвищують свою компетентність, аналізуючи та оцінюючи альтернативні варіанти розв'язання проблеми та прогножуючи наслідки кожного з них. У цьому їм допомагають робочі запитання, які формулює викладач. Уміння поставити правильні запитання є запорукою всебічної та об'єктивної оцінки можливих варіантів рішень (Криштанович М.Ф., 2019, с. 365).

Заслуговує на увагу і такий спосіб навчання майбутніх юристів, як тренінги (індивідуальні та групові). Цей ефективний для викладання практичної юриспруденції засіб у літературі навчального характеру висвітлюється здебільшого у плані його застосування для навчання управлінців, менеджерів, бізнесменів та представників інших професій, проте він заслуговує на широке впровадження в навчання майбутніх фахівців у ЗВО. Мета тренінгу полягає в забезпеченні студента практичними знаннями, уміннями, навичками, необхідними для виконання конкретних завдань шляхом тренування (повторення й закріплення) певних дій. Якщо вивчення дисципліни загалом забезпечує студента певною теоретичною і концептуальною системою, цілісним уявленням про систему понять тієї чи іншої правової дисципліни, то тренінг спрямований на вироблення передбачуваних схем його майбутньої професійної діяльності. Для того, щоб тренінг був успішним, викладачеві потрібно пам'ятати про прагматичну спрямованість такого засобу навчання з допомогою ДН, адаптувати програму тренінгу до конкретних навчальних потреб з урахуванням індивідуальних особливостей студентів та заохочувати їх до самовдосконалення (Бакли Р., Кэйпл Дж., 2002).

Окрім розглянутих засобів ДН у закладі вищої освіти вельми ефективними є також дискусії із запрошенням фахівців. Отже, використання інтерактивних засобів навчання (інтерактивна дошка, коучинг, відеолекція, вебіари, електронні підручники, кейсові технології, хмарні технології, ділові ігри, мозковий штурм, Сократів діалог, дерево рішень і тренінги) створюють умови для вибору студентами індивідуальної траєкторії освоєння навчального матеріалу з правових дисциплін і сприяють значному підвищенню ефективності освітнього процесу у ЗВО.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Освітній процес майбутніх юристів, без сумніву, повинен здійснюватися з урахуванням можливостей сучасних інтерактивних технологій навчання та орієнтуватися на формування в них освіченої, гармонійно розвиненої особистості, здатної до постійного оновлення наукових знань та швидкої адаптації до змін у професійній діяльності. Щоб підвищити якість та інтенсивність освітнього процесу майбутніх юристів, необхідно органічно поєднувати інноваційні методикі із класичними, традиційними, проводити продумане і гармонійне комбінування різних засобів щодо кожної дисципліни та кожного заняття залежно від їхньої мети, призначення, специфіки.

Розроблення й впровадження інтерактивних засобів викладання правових дисциплін, хоча й містить певні ризики, є надзвичайно важливим складником науково-методичної та навчально-методичної роботи у ЗВО, оскільки допомагає студентам підтримувати їх професіоналізм і компетентність на рівні сучасних вимог. Тому вдосконалення й модернізація дистанційного навчання щодо фахової підготовки правників є надзвичайно важливою науково-освітньою проблемою, яка має розв'язуватися спільними зусиллями з урахуванням сучасних вимог до правничої суспільних потреб, найкращого вітчизняного та зарубіжного освітнього досвіду використання дистанційного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Парслоу, Э., Моника, Р. (2003). Коучинг в обучении: практические методы и техники [перев. с англ. А. Маслова]. СПб. : Питер.
Сурмин, Ю.П. (1999). Методология анализа ситуаций. К.: Центр инноваций и развития.
Сейтвелиева, С.Н. (2011). Облачные сервисы в образовании. Информационные технологии в образовании, 9, 105-111.
Цезерани, Д. (2005). От мозгового штурма к большим идеям: NLP и синектика в инновационной деятельности. Пер. с англ. В.В. Егорова. М.:ФАИР-ПРЕСС.
Криштанович, М.Ф. (2019). Організаційні умови застосування інформаційно-комунікаційних технологій при викладанні права у закладі вищої освіти. Фаховий збірник наукових праць «Науковий вісник Льотної академії. Серія: Педагогічні науки». Кропивницький, 5 (496). 363-367.
Бакли, Р., Кэйпл, Дж. (2002). Теория и практика тренинга СПб.: Питер.

REFERENCES

- Parslou, E., &Monika, R. (2003). Kouching v obuchenii: prakticheskiye metody i tekhniki [perv. s angl. A. Maslova]. Piter.
Surmin YU.P. (1999). Metodologiya analiza situatsiy Kyiv. Tsentr innovatsiy i razvitiya.
Seytveliyeva, S.N. (2011). Oblachnyye servisy v obrazovanii. Informatsionnyye tekhnologii v obrazovanii, 9, 105-111.
Tsezzerani, D. (2005). Ot mozgovogo shturma k bol'shim ideyam: NLP i sinektika v innovatsionnoy. Per. s angl. V.V. Yegorova. M. FAIR-PRESS.
Kryshstanovych, M.F. (2019). Orhanizatsiyni umovy zastosuvannya informatsiyno -komunikatsiynykh tekhnolohiy pry vykladanni prava u zakladi vyshchoyi osvity. Fakhovyy zbirnyk naukovykh prats' «Naukovyy visnyk L'otnoyi akademiyi. Seriya: Pedagogichni nauky» L'otna akademiya NAU. Kropyvnyts'kyu, 5(496), 363-367.
Bakli, R., & Keypl, Dzh. (2002). Teoriya i praktika treninga. Piter.

Статтю подано до редколегії 16.01.2020 р.

Рекомендовано до друку 04.04.2020 р.